

SIGNE TOKSVIG
EN DANSK-IRSK KULTURFORBINDELSE
I DET TYVENDE ÅRHUNDREDE

AF

LIS PIHL

That Irish life of mine...
What does it sum up to?... (Signe Toksvig, 1944)

I et interview til Danmarks Radio i 1971 udtalte den da 80-årige Signe Toksvig med hvad der kunne synes klædelig beskedenhed, at hun nok ikke var „særlig kendt“ i nogen af de lande, hvor hendes bøger i sin tid udkom, d.v.s. i USA, England og Danmark. Det er faktisk en sandhed med meget få modifikationer. I dag, 12 år efter hendes død, forbindes Signe Toksvigs navn i Danmark i bedste fald med hendes H.C. Andersen-biografi, der udkom første gang på dansk i 1934. Kun få hertillands ved om, at hun var gift med forfatteren Francis Hackett, der i en årrække nød verdensberømmelse for sin bog om Henrik den Ottende, og endnu færre, at Hackett var irer, og at parret i trediverne boede 10 år i Irland. Der er efter min mening ingen tvivl om, at uklare danske forestillinger om Hacketts fædreland er en del af forklaringen på, at Signe Toksvig og hendes mand ikke i Danmark har været sat i forbindelse med Irland.

Irlandsbilledet og Danmark

Det man har kaldt *Irlandsbilledet*, altså den almindelige opfattelse af landet og dets beboere, har været genstand for megen forskning igennem de seneste årtier. Det mangetydige billede har optaget forskere i Storbritannien og USA, men også i allerhøjeste grad deres irske kolleger. For en nation så ung som den irske er det i sagens natur fremdeles væsentligt at forsøge at analysere svært definerbare begreber som „irsk identitet“, „Irishness“, „The Irish Mind“ o.l.¹ Ikke mindst på baggrund

¹ Se f.eks. *The Irish Mind. Exploring Intellectual Traditions*, ed. by Richard Kearney, Dublin 1985; desuden serien *Field Day Pamphlets* udgivet af Field Day Theatre Company samt artikler (af bl.a. Seamus Deane og Terence Brown) i et betydningsfuldt tidsskrift

af nutidens blodige krige og konflikter med rødder i Irlands komplicerede historie er forskning inden for dette område naturligt nok akademisk brændbart sprængstof i debatter af almen-kulturel såvel som af specifik litterær karakter.

I Danmark har almen viden om Irlands kultur og litteratur i den første halvdel af det 20. århundrede været begrænset. Til trods for enkelte fremstød i litterære kredse, som Valdemar Rørdams Yeats-oversættelser, Kai Friis-Møllers Irlandsbog² og Tom Kristensens ypperlige oversættelses- og kronikvirksomhed i trediverne,³ må man nok med nogen ret hævde, at Irland stort set fremstod ganske stereotypt som den „grønne ø“ befolket af rødhårede, whiskey-omtågede, stridbare, men veltalende og sangglade individer. Associationer knyttedes til landet i slige klichéer, formentlig overtaget fra England, hvortil Danmark jo havde stærke kulturelle og litterære forbindelser. At Irland fremdeles – i trediverne og langt senere – betragtedes som en del af Storbritannien og irske forfattere ofte som eksotiske elementer i det gamle moderlands litteratur, må man nok tillade sig at slutte, bl.a. ud fra den kendsgerning, at forfattere så ærke-irske som Liam O’Flaherty og Frank O’Connor ganske hyppigt blev indlemmet i oversættelsesantologier sammen med engelske forfattere og omtaltes som hørende hjemme i engelsk litteratur.

En særstilling i tredivernes Irlandsopfattelse indtages dog af én dansk forfatter, nemlig Nis Petersen. Efter godt et års ophold i Irland i 1932–33, udgav han i 1934 romanen *Spildt Mælk*, „A Story of Ireland“, som en forklarende undertitel til den engelske oversættelse af romanen lyder. Handlingen er henlagt til tiden under den irske borgerkrig (1922) og foregår overvejende i et let genkendeligt Waterford i Sydøstirland, hvor Nis Petersen boede et års tid sammen med sin daværende kone, skuespillerinden Ellen Malberg. Nis Petersen og Ellen Malberg ankom til byen i æselkærre fra Dublin, og det er interessant, at et

The Crane Bag, der udkom i Dublin i slutningen af 1970erne. Nyere bidrag til debatten er at finde bl.a. i den irske historiker R.F. Foster’s *Paddy & Mr Punch. Connections in Irish and English History*, London 1993.

² *Irland*. Red. af Kai Friis-Møller, 1918; bidrag af bl.a. Vilhelm Grønbech, Paul Læssøe Müller, Holger Pedersen og Kai Friis-Møller.

³ En Tom Kristensen-oversættelse af Sean O’Faolains debutnovellesamling *Midsummer Night Madness* udkom samme år som originalen (dansk titel: Skærsommernats Galskab, 1932). En del artikler (anmeldelser) og kronikker om James Joyce, Sean O’Faolain og Liam O’Flaherty er genoptrykt i Tom Kristensen, *Mellem Krigene*, 1946.

fotografi af de to, taget i Waterford, ved siden af æsel og vogn, var blevet til med henblik på salg i Danmark.⁴ Hertil skal dog retfærdigvis føjes, at dette stereotype bidrag til Irlandsbilledet i Danmark komplementeres af en betydeligt mere nuanceret og indforstået opfattelse af landet i Nis Petersens forfattervirksomhed, først og fremmest i romanen.⁵

Ikke desto mindre må man erkende, at til trods for Nis Petersens fiktive og non-fiktive skribentvirksomhed er Irlandsbilledet i Danmark i trediveerne præget af en nok så spinkel almen realviden. På denne baggrund kan det næppe synes mærkværdigt, at forfatterparret Signe Toksvig/Francis Hackett, der udgør et centralt kulturelt bindeled mellem Danmark og Irland, hidtil har været ganske upåagtet. Mit arbejde med Irlandsbilledet i Danmark og Nis Petersens placering heri førte mig imidlertid for nogle år siden ned i den omfattende og righoldige Hackett/Toksvig-samling, som Signe Toksvig overlod til Det kgl. Bibliotek ved sin død i 1983.

Signe Toksvig og Irland i USA

Signe Toksvig (1891–1983) og Francis Hackett (1883–1962) mødtes i USA, hvortil de begge var emigreret, hun med sin familie fra Danmark i en alder af femten år, han i 1901 fra Irland, atten år gammel. Signe Toksvigs far, P.K. Toksvig, var af jysk afstamning, seminarieuddannet, og havde været redaktør af *Nykjøbing Venstreblad* i Holbæk amt, inden han besluttede sig for at emigrere. Han havde haft til hensigt at grundlægge en avis for dansk-amerikanere i det fremmede, men sproget viste sig i sidste ende at være for stor en barriere, og Toksvig måtte påtage sig en del tilfældigt arbejde for at forsørge familien. Hans unge datter, hvis

⁴ Fremgår af korrespondance mellem Nis Petersen og forlagsboghandleren og vennen Vilhelm Prior. N.P. var yderst PR-bevidst, og æselbilledet, oprindeligt fra *the Irish Independent*, sept. 1932, var beregnet som reklamestof til *Politiken*. En (fra slutningen af 1932) trykt to-siders Ellen Malberg-skildring af „Æselsturen“, med billeder, findes blandt Nis Petersen-papirerne på Det kgl. Bibliotek (herefter forkortet KB) sammen med fem maskinskrivne sider fra et langt senere tidspunkt med overskriften „Gamle Minder fra Æselsturen på Irland i 1932“. Siderne er underskrevet og signeret: Ellen Malberg.

⁵ Romanen blev oversat til engelsk og udkom under titlen *Spilt Milk* hos forlaget Lovat Dickson i London, 1935. Under sit ophold i Irland skrev Nis Petersen desuden en række artikler, der sobert og mere objektivt end i romanen redegør for Irlands samtidshistorie (i bl.a. *Berlingske Aftenavis* og som kronikker i *Politiken*).

boglige opvækst han støttede og bidrog til, fuldendte sin skolegang i Troy High School, N.Y., dog i perioder samtidig med, at hun for at afhjælpe familiens økonomi arbejdede på en fabrik.⁶ Et stipendium fra Troy High School gjorde hende i stand til at videreuddanne sig på Cornell University, hvorfra hun erhvervede sig en B.A.-grad i 1916.

For Signe Toksvig var det at skrive en ganske naturlig del af hendes dagligliv; omtrent fra barnsben var der i hendes sind ingen tvivl om, at det var det, hun skulle og ville i livet, og alt tilgængeligt materiale bærer uomtvisteligt vidnesbyrd om, at skrive gjorde hun igennem hele sit lange liv. Umiddelbart efter at have forladt Cornell blev hun for en kort tid ansat ved modebladet *Vogue*, men snart efter på varme anbefalinger som "associate editor" ved *The New Republic*, "a progressive weekly" grundlagt i 1916 i New York. Initiativtagerne til dette betydningsfulde tidsskrift var Herbert Croly, Walter Lippmann, Charles Merz og Francis Hackett. Hackett, søn af en markant Parnell-tilhænger og læge i Kilkenny i Sydøstirland, havde allerede på dette tidspunkt skabt sig et navn som fremstående journalist og kritiker ved *The Chicago Evening Post*, hvor han i en årrække redigerede bladets *Friday Literary Review*. Signe Toksvig og Francis Hackett blev gift i 1918 i New York; forude lå et langt liv sammen i mange lande. De havde fast bopæl i Irland 1926–37 og derefter i Danmark resten af deres liv bortset fra 2. verdenskrigsårene, som de kom til at tilbringe i Amerika. Mødet med Francis Hackett i USA, midt under 1. verdenskrig, blev Signe Toksvigs introduktion til Irland.

"In leaving Ireland, its unfinished struggle was under my skin", skrev Hackett mange år senere i nogle selvbiografiske reminiscenser fra de tidlige år i Amerika.⁷ Sammesteds redegør han for sit omfattende praktiske arbejde for "The Irish Cause", ofte i samarbejde med sagføreren og bibliofilen John Quinn, der i sit nidkære virke for irsk kultur

⁶ I en udsendelse af „Familiespejlet“ fra DR i 1971 omtaler S.T. denne del af sit liv i Amerika og redegør for en realistisk set uforklarlig oplevelse på denne fabrik og for denne oplevelses næsten traumatiske betydning for hendes liv og forfatterskab. Se også i *Signe Toksvig's Irish Diaries 1926–1937*. Edited and introduced by Lis Pihl, Dublin 1994. (Herefter forkortet *STID*.) I "Free Lances" (s.2–11), et 438 sideres, ikke offentliggjort, maskinskrevet selvbiografisk værk [1979], findes en mere detaljeret beretning. "Free Lances" eksisterer kun i ganske få eksemplarer, hvoraf ét i Hackett/Toksvig-samlingen, et andet på Cornell University.

⁷ Francis Hackett, *American Rainbow. Early Reminiscences*, New York 1971, s.21. Ed. posthumously by Signe Toksvig.

havde forbindelse til de fleste af den irske litterære renæssances betydelige skikkelser som W.B. Yeats, Lady Gregory og Douglas Hyde. Adskillige artikler og boganmeldelser fra de tidlige år i Chicago bærer vidnesbyrd om Hacketts aldrig svigtende interesse for sit hjemland, politisk såvel som litterært. I "Free Lances", s. 37 (se note 6), fortæller Signe Toksvig om, hvorledes hun støttede sin mand i bestræbelserne på at sammenkæde og færdiggøre de talrige eksisterende fragmenter af Irlands historie, som i 1918 blev udgivet med titlen *Ireland: A Study in Nationalism* (New York: B.W. Huebsch). Bogen etablerede Hackett som en autoritet i Amerika vedrørende irske forhold og blev fulgt op i 1922 af *The Story of the Irish Nation*. Inden da havde begivenhederne imidlertid taget fart i Hacketts hjemland: den anglo-irske krig fra 1919, traktaten med England i december 1921, oprettelsen af fristaten og de derpå følgende stridigheder, der i løbet af 1922 udvikledes til en ulykkelig og blodig borgerkrig.

Signe Toksvig blev hurtigt en del af Hacketts „irske liv“ i Amerika, og hun delte ubetinget hans syn på, hvad man i datiden ofte betegnede som "the Irish Question". I "Free Lances" (s. 37) skriver hun således:

It had taken me a fairly long time to realize that England, so admired by the Danes and especially by my father, could be responsible for not correcting the injustices. When the fight began between the Irish guerillas, the Sinn Feiners, and that strange part of the British army known as the Auxiliaries or the Black and Tans, Francis and I could talk and think of little else. We had to get away, we had to become free lances. But how?

Freelancing i Danmark og Irland 1920

I 1920 lykkedes det for dem at komme som freelanceskribenter til Irland, idet New York-avisen *The World* gav Hackett i kommission at skrive om de irske uroligheder. I et brev (af 5. febr. 1920) til sin svigerinde, Florence Hackett i Kilkenny, giver Signe Toksvig udtryk for sin begejstring ved udsigten til et Irlandsophold; brevet røber også et grundigt kendskab til irsk politik og til samtidens irske kulturpersonligheder:

Tonight we are having dinner here at *The New Republic* with Horace Plunkett,⁸ who is a charming old man ... Despite the fact that he knows

⁸ Sir Horace Plunkett (1854-1932) var pioner inden for den irske andelsbevægelse.

Francis is Sinn Fein, he seems to like him very much. Plunkett spoke ... at a big meeting of Americans, and de Valera⁹ spoke too ... St John Ervine, the Ulster writer, was the third speaker. He also spoke for a dominion, and he spoke very badly. ... De Valera was able to score heavily by setting him right... Sir Horace's speech was good-tempered and very far from the point. De Valera lost his temper a couple of times ... don't blame him ... for Ervine practically insulted him and he certainly converted me to Sinn Fein...

Ægteparrets første Europarejse sammen i 1920 gik imidlertid først til Danmark. Som udenlandsk journalist fik Hackett udvirket, at de på nært hold blev vidne til Genforeningen i Sønderjylland, og hans indtryk af denne begivenhed er at finde i et senere værk *I Chose Denmark*.¹⁰ Signe Toksvig kommenterer (endnu senere) i "Free Lances" (s. 45): "In a way we felt that this feast was an omen of what was in happy store for Ireland, once its "identity" should have been admitted as a sovereign nation. But Denmark had no Ulster."

Sammesteds beskriver Signe Toksvig sin mands stærkt udviklede situationsfornemmelse og intense optagethed af alt i Danmark, fra den aktuelle politiske situation til landbrugsformer og folkehøjskoler. Han var ét levende spørgsmålstegn, skriver hun og tilføjer i retrospekt: "Of course I got most of the questions, at the beginning, anyhow. *My role as interpreter had begun*". (Min kursivering.) Uheldigvis er der, ganske ukarakteristisk, meget få kilder til netop dette år. Signe Toksvig begyndte først systematisk at føre dagbog et par år senere, og der mangler således noget af det vigtigste kildemateriale i hele samlingen, nemlig en Signe Toksvig-dagbog fra 1920. Familie- og vennebrev udgør det væsentligste kildemateriale til dette år, og af Hackett/Toksvig-breve til Florence Hackett og andre fremgår det, at Signe Toksvig og hendes mand, da de kom til Irland i det tidlige efterår, studerede mennesker og situationer med lige så intens og altopsugende interesse som i Dan-

⁹ Éamon de Valera (1882–1975), den politiker der gennem en menneskealder kom til at præge irsk politik helt tilbage fra sin deltagelse i Påskeopstanden i 1916. Hackett havde allerede mødt de Valera i USA under en af dennes politiske kampagnerejser.

¹⁰ Francis Hackett, *I Chose Denmark*, New York 1940. I Hacketts omfattende forfatterskab findes adskillige artikler om Danmark, både tidlige, fra hans første besøg, og fra hans senere år som bosat i landet. (Artikler i bl.a. *The American Scandinavian Review*, *Harper's Monthly* og *Travel*. Endvidere i *Danmarksposten*: "I Choose Denmark Once More", nov.-dec. 1952, 5-7.)

mark. Om et dramatisk sammenstød med de berygtede engelske Black and Tan-soldater fortæller hun i "Free Lances" (s.39), som også indeholder beretninger om møder med forskellige Sinn Fein-personligheder. Alt vidner om Hacketts og hendes egen stærkt emotionelle involvering i det Irland, der skulle opnå uafhængighed så kort tid efter, faktisk inden deres næste besøg i 1922.¹¹

Man må dog her holde sig for øje, at disse beretninger i "Free Lances" er nedskrevet ca. 50 år senere. Forståeligt nok er der eksempler på sammenblanding af Hackett/Toksvigs første Irlandsbesøg med det næste i 1922. Alligevel er det bemærkelsesværdigt, at Signe Toksvig intetsteds nævner det eneste samtidige, publicerede „irske“ bidrag fra hendes egen hånd i 1920, nemlig en yderst veloplagt, indlevet artikel om Lady Gregory, én af den irske litterære renæssances hovedskikkelser. Ægteparret var gæster hos Lady Gregory på Coole Park, Co. Galway, i nogle dage, og Signe Toksvigs artikel blev trykt i *The North American Review* i august 1921.¹²

Irlandsbesøget 1922

Af spredte dagbogsoptegnelser både fra Hacketts og Signe Toksvigs hånd fremgår det, at det andet Irlandsophold indledtes i maj 1922. Kun hendes optegnelser har *datoen*: "8 May: Land at 4 a.m. at Cobh..." Samme kildemateriale samt bl.a. breve til Florence Hackett viser med al tydelighed, at Irland var kommet til at indtage en stedse mere fremtrædende plads i deres liv i løbet af disse skæbnesvangre år. Hacketts artikler om Irland, mange baseret på egne erfaringer og oplevelser fra 1920 og navnlig dem, han skrev til *The New Republic*,¹³ bragte ham imidlertid i uoverensstemmelse med tidsskriftets redaktionelle hold-

¹¹ Nogle gulnede håndskrevne optegnelser fra Signe Toksvigs hånd med en beskrivelse af et besøg i Waterford hos byens Sinn Fein-borgmester kan dateres til dette år. De er trykt i Appendix til *STID*, s.372-73.

¹² Artiklen findes heller ikke, hverken trykt eller i udkast, i Hackett/Toksvig-samlingen, KB. Den er genoptrykt i Appendix til *STID*, s.364-72. Om et brev (af 9. marts 1921) fra Lady Gregory til Signe Toksvig (i Hackett/Toksvig-samlingen), se Lis Pihl, "Literary Links: Lady Gregory, Francis Hackett and Signe Toksvig" i *Irish University Review*, autumn/winter 1991, 245-68.

¹³ Én af dem er "The Price of Being Irish" i *N.R.*, 23 March, 1921, 94-95. Her fortælles om F.H./S.T.'s dramatiske Limerick-ophold i 1920 hos Michael O'Callaghan, byens Sinn Fein-borgmester, som blev myrdet i begyndelsen af marts 1921. Artiklen former sig som en hyldest til ham og lader ingen tvivl om Hacketts politiske ståsted.

ning til „det irske spørgsmål“. Trods profilen som „a progressive weekly“ var redaktionens synspunkter i denne henseende ganske overvejende pro-britiske, og beslutningen om at blive freelanceskribenter i Europa modnedes snart på denne baggrund hos dem begge. I et brev (af 10. jan. 1922) fra Signe Toksvig til Florence Hackett omtales disse planer, som dog forudsatte færdiggørelsen af Hacketts nye bog om Irland.¹⁴ Af Hacketts dagbogsoptegnelser fremgår det endvidere, at hans kone, sin vane tro, heller ikke lå på den lade side; således fra 20. april: „...lunch with Liveright... He wanted Signe to bring over her articles...“ Endelig og definitivt, fra slutningen af april, genspejler Hacketts optegnelser deres opbrud fra Amerika med salg af sparsomme ejendele og pakning af det nødvendige, d.v.s. for dem først og fremmest bøger, papirer og skrivemaskiner.

I „Free Lances“ (s.48-49) fortæller Signe Toksvig om beslutningen om freelancing i Europa og den økonomiske baggrund herfor. Hendes redegørelser for dette er utvivlsomt baseret på bl.a. en mængde maskinskrevne notater fra 1922, hvortil er klipset en seddel, med hendes påskrevne: „F.H. fragments and notes, some articles were for the 'World' newspaper, N.Y.C. Mostly of our personal experiences, Francis's interviews“. De uddyber hans spinkle dagbogsoptegnelser og bærer vidnesbyrd om en utrættelig rejsen rundt i forskellige dele af Irland samt om en mængde møder og interviews med almindelige mennesker såvel som med kendte politikere og litterære personligheder af forskellig politisk observans: republikanere og fristatstilhængere. Hacketts bror Willie Hackett (senere jesuitpræst i Australien) var ivrig republikaner og behjælpelig med at skabe kontakter til denne fløj.

Foruden i de nævnte spredte dagbogsnotater er Signe Toksvigs indtryk af Irland i 1922 at finde i noget af hende selv specielt udskrevet samtidigt kildemateriale, som jeg har fundet i Hackett/Toksvig-samlingen. Det drejer sig om: „Cork Diary [1922]“, „Michael Collins“ og en artikel om forfatteren James Stephens; dette er nu trykt i et Appendix til *Signe Toksvig's Irish Diaries 1926-1937* (s. 373-82). Ligesom artiklen om Lady Gregory viser den velskrevne artikel om James Stephens Signe Toksvigs omfattende kendskab til irsk samtidig litteratur og til forfatterens placering heri. Den bibringer desuden læseren mange ek-

¹⁴ „Francis ... is writing a history of Ireland for the New York *World*, for which he is to get \$2000 and the book rights. That will give us enough to live on in cheap Europe until Francis' first novel is written and we can draw royalties on that...“ Bogen blev til den allerede nævnte *Story of the Irish Nation*.

sempler på hendes tidligt udviklede evne til i kort, præcis udtryksform at tegne et livfuldt portræt, at gengive en stemning og som i dette tilfælde at redegøre for den litterære tilstand i landet på et tidspunkt, hvor debatten om litteratur på irsk og engelsk var overordentlig livlig. Af et brev fra James Stephens til Signe Toksvig fremgår det, at artiklen, der var baseret på et interview, havde været sendt til godkendelse hos ham inden udgivelse.¹⁵

Det fremgår klart af alt kildemateriale fra tiden, at den irske politiker, der gjorde dybest indtryk på Signe Toksvig og som fyldte såvel hende som hendes mand med store forhåbninger til udviklingen i det nye Irland, var den karismatiske Michael Collins. Collins var medlem af den delegation, de Valera sendte til London for at forhandle om den anglo-irske traktat i 1921, og han blev senere "chairman of the Provisional Government" (fra juni 1922: "Commander-in-Chief of the government forces").¹⁶ Collins blev snigmyrdet d. 22. august samme år i sin fødeegn i Co. Cork. Hackett og Signe Toksvig var sammen med Florence Hackett i et lejet sommerhus i Hvidbjerg i Jylland på dette tidspunkt, og hans dagbogsindførsel fra 24. august lyder:

Michael Collins is dead. I went up to *Bryggers* for the milk, in the heavy rain, and in the paper they lent me there were four lines saying he had been killed in an ambush. I wasn't quite certain of the translation but Signe said there was no shade of doubt. We could hardly speak. Signe broke down and went to her room. Last night we had been looking at her pictures of him and talking of his immense strength... the agony of this news I shall never forget.

Og fra 25. august sammesteds:

The sunset was brilliant in color but tortured in the swirl of cloud and line. It was like the unhappy soul out of which has come the destruction

¹⁵ Brevet er trykt i Appendix til *STID*, s. 377, sammen med andre oplysninger om forbindelsen mellem James Stephens og Hackett/Toksvig.

¹⁶ I et brev (af 11. juni 1922) fra Dublin til Florence Hackett i Kilkenny skriver S.T.: "... No, I have not had an audience with St. Michael, and furthermore, I think shall refuse to have one, after all, I should only be tagging along as the wife of F. Hackett, a harmless little woman, and very probably in the way when strong men want to talk..." Og senere i samme brev: "...I went ... to the Mansion House Sinn Fein election meeting... Mick made the most magnificent speech I have heard..." Se også *STID*, s. 117, 137, 238, 303, 317 samt Appendix s. 376.

of Michael Collins... We could do no work. The uselessness of thinking about Ireland seemed too present, and the prospect of going back there disappeared.

Mange bekendtskaber blev fornyet i Irland i 1922: med Desmond FitzGerald, udenrigsminister (1922–27), irsk repræsentant i the League of Nations og senere forsvarsminister (1927–32)¹⁷ og med George Russell (bedst kendt under digterpseudonymet AE), mystiker, digter, men også en særdeles praktisk ånd; AE var stærkt engageret i den irske andelsbevægelse gennem sin udgivervirksomhed af *The Irish Statesman* (tidligere *The Irish Homestead*), organ for det af Sir Horace Plunkett stiftede Irish Agricultural Organisation Society. Men også nye bekendtskaber blev stiftet, f.eks. med Oliver St John Gogarty, læge og litterat, senere især kendt for sin nøgleroman fra det litterære Dublin *As I Was Going Down Sackville Street*.¹⁸ En del af Hacketts artikler om Irland blev skrevet på stedet, og af hans dagbogsoptegnelse fra 10. juni fremgår det, at Irlandsbogen *The Story of the Irish Nation* blev antaget af the Talbot Press, Dublin, omend den ikke blev færdigskrevet i Irland.

Også under opholdet i London på vej til Danmark via Paris, Belgien og Tyskland i slutningen af juni og begyndelsen af juli forblev Irland i centrum, omend Hacketts bestræbelser for at vende tilbage og skrive om de irske problemer ikke kronedes med held i denne omgang. I London færdedes parret hjemmefantasi i irsk-litterære kredse: Hackett noterer et møde med den irske forfatter og kritiker Robert Lynd, der arbejdede i London; således i dagbogsindførsel af 23. juni: "He is gentle and extremely rare in literary spirit". Og 2. juli: "Supper at the Lynds... He is rare, a beautiful combination of poetic feeling and critical sanity and coolness, with a human warmth." Robert Lynd's kone, Sylvia Lynd var i en årrække kritiker ved *News Chronicle*, og begge ægtefæller nævnes regelmæssigt under Hackett/Toksvigs senere hyppige London-besøg. Sylvia Lynd anmeldte Signe Toksvig H.C. Andersen-biografi i denne avis i 1933. Også engelske forfattere omtales: Rebecca West, H.G. Wells,

¹⁷ Desmond FitzGerald (1888–1947) (far til Garret FitzGerald, irsk premierminister fra 1981–87), traf Hackett/Toksvig flere gange i deres umiddelbart følgende freelancing-år i Europa, inden Irlandsperioden 1926–37. Korrespondance findes i Hackett/Toksvig-samlingen såvel som i University College Dublin, Archives Department. Se også mange dagbogsoplysninger i *STID*.

¹⁸ Gogarty er skildret af Signe Toksvig i adskillige dagbogsindførsler fra Irlandsopholdet. Forbindelsen bevarede, også efter at Hackett/Toksvig forlod Irland i 1937.

Siegfried Sassoon og Rose Macaulay. I Hacketts 22. juni-indførel nævnes et foredrag af Shaw i the Victoria and Albert Museum om "The Evolution of the Theatre" efterfulgt af en vurdering af Shaw og en kritisk bedømmelse af foredraget.

Freelancing i Europa

Under hele det følgende Danmarksophold i 1922 skrev Hackett sine artikler om Irland til *The World* i New York samtidig med, at han arbejdede på at færdiggøre bogen om Irland. I Danmark som overalt, hvor de senere færdedes, satte de sig begge grundigt ind i, hvad der foregik i kulturlivet, og mødte tidens forfattere, kritikere og andre kulturpersonligheder. Under Danmarksbesøget nævner Hackett bl.a. Martin Andersen Nexø,¹⁹ om hvem Signe Toksvig i løbet af dette år skrev den første af en række artikler om dansk litteratur og kulturliv (i *The American Scandinavian Review*, 23 June, 1923, 345-50). Hverken Danmark eller Irland, men navnlig ikke Irland, var således på noget tidspunkt fjernt fra, hvad de skrev og beskæftigede sig med i de umiddelbart følgende freelancing-år i Europa: i England, i længere tid i Paris, og fra 1925 i Hedaye i Sydfrankrig. I breve til familie og venner dukker forhåbninger og planer om at slå sig ned i Irland regelmæssigt op allerede kort tid efter 1922-opholdet; det var klart kun en yderst ustabil og skrøbelig økonomi, der forhindrede dem i at realisere disse planer øjeblikkelig.²⁰

Signe Toksvigs dagbogsoptegnelser bliver fyldigere fra og med 1923 og afspejler først og fremmest i disse vandreår hendes forsøg på koncentration om seriøs litterær skribentvirksomhed. De vidner imidlertid også om begge ægtefællers bemærkelsesværdigt ufortrødne bestræbelser på at forsøge at tjene til livets ophold udelukkende ved at skrive. I 1923 (dagbogsoptegnelse af 19. sept. fra Danmark) skriver hun: "... F.

¹⁹ "Ye olde Artiste, with flowing necktie, Bohemian hat" (25 July).

²⁰ Således i et brev fra Signe Toksvig til Desmond FitzGerald fra England, 27. nov., 1922: "... and we may get the cottage of our dreams near Dublin..." (P80/1219 (1) i Archives Department, University College Dublin.) Og fra Signe Toksvig til Florence Hackett (i brev af 13. april 1923): "... we do want that house in Wicklow. You needn't think for a minute that I have any intention of leaving Ireland out of our lives..." Også i hendes og Francis Hacketts fælles breve til Florence Hackett omtales disse planer hyppigt.

still struggles with Nansen.²¹ He must never, never do journalism again, it is the rack for him – and me...” De følgende oktoberoptegnelser fortæller om en ofte nervepirrende venten på betaling for artikler, alt imens hotelregningen daglig vokser og madrationerne “are running low”. Et besøg på Assistenshuset skildres i en lang dagbogsindførsel af 29. oktober og exemplificerer Signe Toksvigs tidligt udviklede evne til i levende og koncise dagbogsform at formidle skarpt opfattede indtryk af mennesker og gengive præcise situationsstemninger.

En check på £1 00 fra den socialt engagerede Lady Desart i Kilkenny (indflydelsesrigt medlem af det nye irske Senat og en god ven af Hackett-familien) reddede dem ud af den øjeblikkelige nød og videre til London og Paris. At Irland igennem hele denne omflakkende tilværelse i Europa ikke fremstod set gennem lyserøde briller, som en drøm om *leprechauns* og et lille hus på landet, men bestandig som noget yderst reelt, nemlig den nye irske nation, de var i nærkontakt med, fremgår først og fremmest af Signe Toksvigs *dagbøger* fra perioden. Hertil kommer dog også en omfangsrig korrespondance, især med Florence Hackett, der stod dem nær hele livet og besøgte dem både i Frankrig og i Danmark. Igennem Florence Hacketts breve blev de endog holdt underrettet om, hvad der rørte sig i det mere lokale litterære liv i Irland. Således omtaler Signe Toksvig i et brev af 27. dec. 1923 til Florence Hackett forfatteren Brinsley MacNamaras *The Valley of the Squinting Windows*, der er en satirisk demytologisering af “Irish village life”. Bogen blev på middelalderlig vis offentlig brændt i hans hjemby i Westmeath.²²

Den voksende restriktive irsk-katolske holdning til kulturlivet i alle dets udfoldelser er allerede på dette tidspunkt genstand for kritiske kommentarer i adskillige breve, således i det omtalte brev (af 27. nov. 1922) fra Signe Toksvig til Desmond FitzGerald: “... ever since M[ichael] C[ollins] was murdered I have felt that Ireland was changed in some dreadful way, a silly superstitious feeling, of course ...” og imod slutningen af brevet: “we’ll talk frivously about the Jansenists. I hate them, I hate them! – This may not be the correct sentiment but it’s sincere.”

²¹ Hacketts artikel “Nansen’s Mandate for Humanity” findes i *Survey Graphic*, Dec. 1923, 260–64, 294–96.

²² Fra brev af 27. dec. 1923: “...We were horribly fascinated by your story about the sequel to *Squinting Windows*... Tell us more about the Brinsley MacNamara affair...”

Irland 1926-37

Det fremgår klart af adskillige breve og dagbogsoptegnelser, at planerne om at bosætte sig i Irland var udsprunget af ægteparrets idealistiske forestillinger om på bred europæisk, eller, om man vil, international baggrund at kunne bidrage til den kulturelle opbygning af den nye irske fristat. Ved Florence Hacketts hjælp lykkedes det i løbet af 1926 at finde den rette bolig, og i slutningen af dette år flyttede Francis Hackett og Signe Toksvig ind i Clonsharragh Lodge, en forhenværende protestantisk præstebolig i Duncannon, Co. Wexford. Herfra flyttede de i 1929, efter Hacketts umådelige succes med bogen om Henrik den Ottende, til ejendommen Killadreenan House, Newtownmountkennedy i Co. Wicklow, som vennen Desmond FitzGerald havde fundet til dem.²³ Dette skulle forblive deres irske hjem i en årrække, og herfra udgik mange kortere og længere rejser, især til Danmark, England (London) og USA. Det blev en i mange henseender skuffende periode for dem, såvel som for en lang række irske forfattere, kunstnere og intellektuelle. I 1937 brød Signe Toksvig og hendes mand op fra Irland og flyttede til Danmark. Umiddelbart forinden havde de begge fået deres nyligt udgivne romaner forbudt af den irske censur: Hackett *The Green Lion* (1936) og Signe Toksvig *Eve's Doctor* (1937). Først og fremmest dette overgreb på ytringsfriheden, men dog også økonomiske vanskeligheder, dannede baggrunden for det endelige opbrud fra Irland.

Kilder til Signe Toksvigs Irlandsbillede

Langt de væsentligste kilder til belysning af Signe Toksvigs forholdene sig til de ti års ophold i Irland er hendes *dagbøger* fra disse år. Ydermere har jeg i Hackett/Toksvig-samlingen fundet frem til nogle skitser, noveller og optegnelser med irsk baggrund.²⁴ Der findes, såvidt jeg har kunnet efterforske det, kun ganske få tidlige *trykte* kilder, nemlig den nævnte artikel om Lady Gregory, samt et lidt senere bestillingsarbejde trykt i det amerikanske tidsskrift *The Survey*, 62 (482-85), 1929, med titlen "Why Girls Leave Ireland". Hertil kommer imidlertid en betydelig mængde utrykte kilder, hvoraf de vigtigste er: Francis Hacketts spredte dagbogsoptegnelser, fra f.eks. 1932 og 1935, for de tidlige års ved-

²³ Oplysninger hentet i breve fra Desmond FitzGerald til F.H./S.T. især ét af 30.6.28 til Francis Hackett (i Hackett/Toksvig-samlingen).

²⁴ Se *Appendix*: "Signe Toksvig Miscellanea of Irish Interest", i *STID*, s. 364-97.

Signe Toksvig og Francis Hackett uden for Killadreenan House, Co. Wicklow, Irland. Fotografierne blev taget d. 11. juni 1930 og sendt til Signe Toksvigs forældre i Danmark.

kommende en omfattende korrespondance med Toksvig-familien (Signe Toksvig til forældrene inden faderens død i 1931) samt en ikke mindre omfangsrig korrespondance med venner i mange lande. Hackett/Toksvig-samlingen indeholder herudover en hel del materiale i form af udkast, notater og skitser, udklip fra dagbladspolemik og læserbreve. Tilsammen udgør dette et væsentligt kildemateriale til ægteparrets skiftende og i nogle få tilfælde divergerende syn på det land, der efter vandreårene skulle blive deres i 10 år. Endelig skal her naturligvis som kildemateriale nævnes Signe Toksvigs allerede kort omtalte, sent udarbejdede, selvbiografiske "Free Lances", hvis kildeværdi imidlertid kræver en uddybende omtale.

En tidlig professionel skoling i redaktionelt arbejde på *The New Republic* og et langt liv i litteraturens tjeneste har utvivlsomt bidraget til at lette arbejdet for Signe Toksvig under udarbejdelsen af denne selvbiografi, som naturligt nok vægter hendes og Hacketts spændende og begivenhedsrige liv sammen, fra deres møde i New York og til hans død i Danmark i 1962. Af alt materiale fra Signe Toksvigs seneste år fremgår

Sammen med Frithjof, hendes bror, havde forældrene aflagt besøg i Killadreenan, i august 1929, umiddelbart efter at Signe Toksvig og hendes mand var flyttet hertil fra Co. Wexford

det, at hun forblev særdeles intellektuelt vågen og virkelysten langt op i sin høje alder. Hun var således godt oppe i firserne under udarbejdelsen af "Free Lances". I betragtning af det umådeligt omfattende kildemateriale til et så begivenhedsrigt liv i mange lande med kontakt til så mange mennesker og med hensyntagen til værkets sene tilblivelse er det ikke mærkværdigt, at nogle få ukorrektheder er indløbet undervejs, således som den nævnte sammenblanding af de to første Irlandsbesøg. Hvor der er sammenligningsgrundlag i form af samtidige breve eller dagbøger bærer disse som oftest præg af større umiddelbarhed, friskhed og vitalitet end det i retrospekt sent nedskrevne i "Free Lances". Det gælder således en kort omtale af Lady Gregory ("Free Lances", s. 42-44) i et afsnit, som er en bleg afglans af det livfulde og engagerede, ovenfor omtalte portræt i Signe Toksvigs artikel i *The North American Review*. En del af forklaringen er her nok også det sparsomme kildemateriale fra 1920 og den kendsgerning, at artiklen ikke har været for hånden under udarbejdelsen af biografien. Den findes ikke i nogen form i Hackett/Toksvig-samlingen.

“Free Lances” er affattet på engelsk, som alt hvad Signe Toksvig skrev med udgivelse for øje.²⁵ Dette gælder også i langt overvejende grad hendes dagbøger fra størstedelen af hendes lange liv. Forklaringen på det for en danskfødt forfatter så usædvanlige skriveudgangspunkt skal nok søges i hendes tidlige formative år og akademiske uddannelse i Amerika (Troy High School, Cornell University), ægteskabet med Francis Hackett i 44 år og selvsagt de mange år i engelsksprogede lande. Dertil kommer, mener jeg, en sproglig præcision og en stærkt udviklet kritisk stilistisk bevidsthed, som kommer til udtryk både i hendes dagbøger og direkte og indirekte andetsteds. Det er således karakteristisk, at den del af Toksvigs forfatterskab, der er udkommet på dansk, d.v.s. de to store biografier og romanen *Eve's Doctor*, blev oversat af andre. Andersen-biografien og romanen kom på dansk ved journalisten og forfatteren Jesper Ewald, og Swedenborg-bogen blev oversat af Gerda M. Andersen. Ingen af disse oversættelser så dog dagens lys uden forfatterens velovervejede og præcise korrektioner undervejs.²⁶

Signe Toksvig's Irish Diaries 1926–1937

Signe Toksvigs veludviklede sans for korte, levende, til tider impressionistiske førstehåndsbeskrivelser af personer og situationer kommer til fuld udfoldelse i hendes irske dagbøger. Dette træk, kombineret med en altopslugende interesse for omverdenen, den nære som den fjerne, hæver hendes dagbøger langt ud af intimsfæren og får dem til at fremstå som stærkt personlige, indsigtfulde dokumentarskildringer fra Irland i trediveerne. Man finder portrætter og vignetter af en mængde af tidens kulturpersonligheder, kunstnere og forfattere, f.eks. af malerne Sean Keating og Jack B. Yeats, bror til digteren William Butler Yeats. Fyldigere beskrivelser får man endvidere af vennerne: de nye unge forfattere Frank O'Connor og Sean O'Faolain og af den senere fremstående irske folklorist James [=Seamus] Delargy. Endelig må fremhæves en række skildringer af personer, som tilfældigt krydser Toksvigs vej og påkalder sig hendes interesse. Her et par uddrag:

²⁵ Hendes vigtigste udgivne større publikationer er: biografierne *The Life of Hans Christian Andersen* (1933) og *Emanuel Swedenborg, Scientist and Mystic* (1948) samt romanerne *The Last Devil* (1927), *Eve's Doctor* (1937), *Port of Refuge* (1938) og *Life Boat* (1940).

²⁶ Se f.eks. adskillige dagbogsindførslers i *STID* om oversættelsen af *Eve's Doctor*.

May 2, 1929

My dearest is in Dublin; attending to the redecoration of Killadreenan House, our new home. The sporting news is sporting out of the radio behind me; the voice is company at any rate.

About ~~two~~ weeks ago, we went up to Dublin, vaguely intending to stay a couple of days and to see Killadreenan if it were still vacant. It was a year since Bernard F. first had mentioned it to us. He and Andrié drove us out there - we came, we saw, it conquered us. The sea, so blue, visible from the gate; the tall beeches, the flowering cherries; the mountain looming in back - it was hardly necessary to see the house - and lucky that it seems a good house for we'd have taken it anyway!

The landlord came to see us at Andrié's; we thought him a quiet decent conservative type country gentleman. £80 a year + £18 in rates; quite different from here, but worth it.

And now that we are saved!
Is ~~himself~~ lying about the 90,000 sold on publication day? But the reviews are genuine and they are well nigh reverent.
We can't quite take it in.

Signe Toksvigs dagbogsoptegnelser fra 2. maj 1929, der fortæller om hendes begejstring ved udsigten til snart at flytte ind i Killadreenan House, i naturskønne omgivelser nær hav og bjerge, med blomstrende kirsebærtræer og slanke bøge. Dagbogsindførslen omtaler endvidere Hacketts succes med bogen om Henrik den Ottende.

Af dagbogsoptegnelsen fra 22. sept. 1933, om "our tea-party":

The O'Faolains.²⁷ I begin to like her; there is a sweetness in her. He is very introvert, "all angles" says she, when he tries to talk with the "people"... They brought Edward Garnett,²⁸ tall, indoor, bulging, slipshod, fine head and thatchy white hair. Looked ill. A bit deaf. But very sensitive and so natural with the naturalness of the nice English. Unselfconscious. Contrast to S. O'F. ... He had read *Marie Grubbe* and *Niels Lyhne*. Loved the Edele-on-the-couch scene. After a while he leaned back, looked at me and said "I love your Danish laugh" and murmured something about "in this troubled atmosphere".

Fra 29. nov. 1930:

John Keating²⁹ and his wife came. Tea and dinner. That was a success. I mean, we *really* liked them and felt they liked us: we talked the same language. ... He claims to be a sort of Catholic; she seems free. There wasn't an atom of make-believe in them. He is grand to look at with his black beard and blue eyes. Like a saner Lawrence. A bit perverse, but knows it. Sensitive; not a bit afraid of criticizing Ireland. She seems strong, clear, free, unsentimental... They understand the *demi-mot*... He is from Limerick. O, his scorn of Limerick, of the confraternities...

Fra den tidlige del af Irlandsopholdet, fra Duncannon, 8. okt. 1928:

Today as we went down the side-road from the Clonsharragh road we saw down by the cress-brook something lying. A sack? An old woman? A man? Music issued from it. Low sound of bagpipe? Coming nearer, it rose, stuffed something into an old sack. It was a man of about 55 or 60,

²⁷ Sean O'Faolain (1900-91) og hans kone Eileen vendte i 1933 tilbage til Irland fra USA og England. De slog sig ned i Kilmacanogue i Co. Wicklow, ikke langt fra Hackett/Toksvig i Newtownmountkennedy. Bekendtskabet var således nyt på dette tidspunkt.

²⁸ Den engelske kritiker og litterat Edward Garnett (1868-1936) opmuntrede og vejledte de nye irske forfattere, heriblandt Sean O'Faolain og Liam O'Flaherty. Signe Toksvig besøgte ham i London i november samme år, og Garnett anmeldte hendes H.C. Andersen-bog i *The New Statesman and Nation*, 9 Dec. 1933.

²⁹ Seán Keating (1889-1977), én af tidens kendteste irske malere, medlem af the Royal Hibernian Academy og professor ved the National College of Art i ca. 20 år. Keating er nok især kendt for sine malerier fra Aran-øerne.

short, raggedly, reddish-haired all over, no teeth or one or two. ... "You were playing a tune?" said I. "I was so", said he. "Play one for me". "My instrument is a poor one, miss, but some other time" – Well, he was from Kilkenny. Oh, the grand military bands he'd heard in John St. ... Francis asked delicately the reason of his present state. "Ah, I'm a bit off me latitude with the drink. I've too many a sup taken". They began to compare Kilkenny notes. ...

Samme dagbogsoptegnelse slutter med en karakteristisk, indlevet Signe Toksvig-naturbeskrivelse: "He promised to play for us 'some other time'. The mild soft day. Sunshine. A lark. The green field, the flock of white gulls resting on it. The many big blackberries. The swirling little stream with cress. The patch of straight pine woods. The heron in the marsh. The reeds swaying. Furze".

Endelig en søndags-naturstemning fra Wicklow, 12. okt. 1930:

Such a lovely golden crisp day. A walk up the Dun Ran road and round down by Trudder road. The mountains in red and brown bracken near and pale blues and mauves far. Few people, late bicyclers to Mass, sliding down the steep road, whistling out of tune. Days like this one wants to live nowhere else. Yes, as we walk along we often discuss where else we might want to live. Nearly always end up here just the same.

Ud af de ti års irske dagbøger vokser således et yderst levende helhedsbillede af tredivernes Irland – set *indefra*, men *samtidig* anskuet gennem *fremmede* briller af en intelligent kvinde, der, udstyret med højst selvstændige meninger og med alle sanser åbne, opsuger indtryk og formidler dem i det skrevne ord.

Forfatterens sikre stilsans og øre for poetiske dialektale udtryk bidrager til at løfte hendes dagbøger ud af det rent dokumentariske, eksempelvis når hun, hyppigt i jeg-form, gengiver irske folkelige fortællinger. Dagbøgerne kan, mener jeg, i høj grad anskues som større eller mindre litterære skriveøvelser, lejlighedsvis af essayistisk tilsnit. Der er flere eksempler på, at dele af personbeskrivelser og af situationer og miljøer bliver brugt ordret eller i let bearbejdet form i hendes forfatterskab: i romaner og i noveller. Dagbøgerne bør med andre ord ikke blot betragtes som en del af Signe Toksvigs non-fiktive forfatterskab, men som en endog særdeles væsentlig del heraf. At de samtidig afslører aspekter af hendes liv og meninger og giver et interessant

indblik i hendes kunstneriske bestræbelser for at finde sig selv igennem denne periode, turde være indlysende.

Katolicisme og censur

I Signe Toksvigs irske dagbøger kan man aflæse hendes skiftende holdninger og kærligheds/had-forhold til Irland. Parrets store forventninger om at bidrage til den nye stats kulturelle opbygning på et internationalt liberalt grundlag blev ikke indfriet. De første års optimisme svandt, efterhånden som den i 1929 indførte bogcensur strammedes, og den kulturfjendske, klerikalt styrede politik slog fastere rødder med de Valera som samlingspunkt og hovedperson, efter at han i 1932 overtog regeringsmagten.³⁰ Hackett blev en anerkendt skikkelse i antiklerikale, intellektuelle kredse, især da han efter at have opnået verdensberømmelse for sin bog om Henrik den Ottende³¹ fik mere tid til at tage del i det litterære liv i Dublin, som de kom nærmere, da de i 1929 flyttede til Wicklow. Mange af Hacketts breve, spinkle dagbogsindførsler, artikler, læserbreve og protester imod den katolske kirkes repressive indflydelse i alle sociale sammenhænge vidner om hans ildhu i kampen for intellektuel frihed.

Denne holdning genspejles i høj grad i Signe Toksvigs dagbøger, og de undertrykkende negative aspekter af livet i Irland blev i sidste ende for overvældende. I 1936 udkom, som kort nævnt, Hacketts *The Green Lion*, en stærkt selvbiografisk inspireret roman om den unge Jerrys opvækst i Irland. Efter endt skolegang på en jesuitterskole (hvis model er Clongowes College, hvor Hackett var elev, iøvrigt omtrent samtidig med Joyce), beslutter Jerry – irsk tradition tro – at udvandre til Amerika. Bogen, der udkom i England, blev hurtigt offer for den irske censur, og året efter led Signe Toksvigs *Eve's Doctor* ikke uventet samme skæbne. Hendes roman, der bygger på irske indtryk og erfaringer, foregår på og omkring et let genkendeligt "maternity hospital", the Rotunda i Dublin og retter især skytset mod den katolske kirkes holdning til fødsels-

³⁰ De Valera dannede i februar 1932 den første Fianna Fáil regering. Hans parti beholdt magten indtil 1948, og de Valera forblev den centrale skikkelse i irsk politik igennem hele denne periode og senere som republikkens præsident i en lang årrække.

³¹ *Henry the Eighth* udkom først i London i 1929 (Jonathan Cape) og senere samme år i New York (Liveright). Den blev oversat til adskillige sprog i løbet af få år og hyppigt genoptrykt gennem en lang årrække. Den danske udgave, oversat af Poul Boisen, kom hos Gyldendal i 1930 (i et første oplag på 4000 eksemplarer).

kontrol, men også imod klerikal konservatisme og infiltration i det irske samfund i almindelighed.

Også Signe Toksvigs artikel "Why Girls Leave Ireland" indeholder kritik af de magtfulde katolske præsters glædesløse nidkærhed i kampen mod enhver form for naturlige udfoldelser mellem kønnene, det være sig i form af de populære, traditionelle danse ved "the cross roads" som i „kærestier“ langs vejgrøfterne. Artiklen bringer eksempler på uvidenhed og overtro blandt befolkningen og fortæller medfølelse om den udbredte fattigdom hos de enorme irske familier, som Signe Toksvig fik på nært hold gennem de piger, hun ansatte og oplærte i Clonsharragh og i Killadreenan.

I det nævnte Appendix til *Signe Toksvig's Irish Diaries 1926-1937* findes nu trykt tre noveller, "Sin", "A Jack and a Patch" og "Sister Irene", der hver på sin vis beskæftiger sig med irsk katolicisme; yderligere har jeg blandt papirerne fundet et angreb på bogcensuren i satirisk science-fiction form og med titlen AUTO-DA-FÉ samt et kort, essayistisk „indlæg“: "Four Inches Below the Knee", en ironisk kommenterende skitse, der gengiver forargede læserbrevsreaktioner på den nye modes indtrængen i den irske provins (*STID*, s. 382-83). Nogle Signe Toksvig-breve til familien i Danmark under et Dublin-ophold i september 1928 uddyber endvidere dagbogsoptegnelsernes kritiske holdning til katolicismens indflydelse. Francis „er paa Biblioteket“, skriver hun, og det fremgår, at de mødtes med irske skribenter og kunstnere som James Stephens og Padraic Colum for at diskutere truslen mod intellektuel frihed i landet. Ligeledes omtales en indbydelse til et besøg hos William Butler Yeats, som dog ikke blev til noget, da „Francis fik podagra“. Loven om bogcensur var på trapperne,³² og Signe Toksvigs brev af 23. sept. 1928 redegør for „Misfornøjelsen“ i litterære kredse over „dette Forsøg af den katolske Kirke paa at regere over hele Befolkningen“. Hun fortsætter:

Kære Far, hvis jeg skriver noget for at forsvare frit Sprog i Irland saa er det egentlig dig der gør det. Havde jeg ikke set dig forsvare al Frihed saa tappert mod Klerikalismen, saa glødede jeg ikke nu ved at se denne Menneskeheds dyrebareste Ejendom angrebet her. Det er din Aand og dine Tanker som jeg prøver paa at fortsætte og din ukuelige Tapperhed som giver mig Mod.

³² Bogcensur i Irland blev en realitet gennem the Censorship of Publications Act fra 1929.

Kommentarer vedrørende kirkens knugende tag i befolkningen og det, hun ser som den hermed forbundne overtro, findes hyppigt i disse breve hjem og præger iøvrigt store dele af Signe Toksvigs tidlige irske dagbøger. Således i brev af 23.1. 1928:

En kone sagde til mig "I have great faith in the Sacred Heart. It always gets me whatever I want. I lost something and I wanted it to be found before twelve o'clock. I lit a candle to the Sacred Heart, and it, the thing was found just at 12 o'clock." Det er virkelig utroligt hvad de tror. De tilbeder ogsaa Jesu fem Vunder. Man ser hver Dag i Avisen Annoncer som takker visse Helgener etc. for "favours received" og mellem dem saa jeg en Dag en Tak til "The five wounds of Jesus, especially the one in the Left Shoulder"!!!!!!

De „stakkels overtro-bundne Irlændere“ kan nok trænge til højskoler, kommenterer hun, omend ikke så patroniserende som det måtte fremstå ude af brevets kontekst.

Irsk folkeliv og natur – "real people"

Fra de tidlige år i Clonsharragh Lodge i Co. Wexford indeholder dagbogsoptegnelserne dog først og fremmest lange kommenterede optegnelser om livet, som det udfoldede sig rundt om hende på landet. Hackett stred med sin bog om Henrik den Ottende, og imens havde hun tid til at studere sit nye hjemsted. Spøgelseshistorier og folkelige fortællinger gengives i deres fulde længde, tit i jeg-form, og der er mange eksempler på korte, dialektalt (Hiberno-engelsk) interessante udtryk, som hun hører fra tjenestepigerne Katie eller Bridie, ofte nedskrevet for sig selv, foroven eller nederst på en side. Hendes hyppige og ofte lange breve hjem til forældrene i Danmark (skrevet på dansk) fra denne periode, komplementerer undertiden dagbøgerne og bidrager til et mere nuanceret indtryk af Signe Toksvigs opfattelse af irsk almueliv. Således har hun i brev af 22. juli 1928 vedlagt „kopier af dagbogsoptegnelser“, „folkeminder“, der „her lever... som ram 'virkelighed' der bestemmer ens handlinger. Hvad der naturligvis særlig interesserer mig er den forbindelse jeg synes at skimte her mellem gammel dansk overtro med hensyn til disse 'raths' der jo er kæmpehøje fra dansk tid.“ Og senere: „får jeg en gang god tid vil jeg til at samle systematisk, det lader til at der er ingen anden der gør det, i det mindste i Co. Waterford...“ I dagbogsindførsel af 20. juli 1928 (*STID*, s. 48) gør

hun opmærksom på ligheden mellem en bestemt "rath story" og en tilsvarende dansk historie i *Festskrift til Evald Tang Kristensen*. Under et tidligere Danmarksophold havde Signe Toksvig aflagt besøg på Dansk Folkemindesamling og fået forevist en del af det her beroende materiale. I et andet brev (af 11. juli samme år) til forældrene fortæller hun om et indkøbsbesøg i Waterford, den gamle vikingeby og om byens velbevarede monument Reginald's Tower. De har aldrig for travlt i Waterford til at slå en sludder af, skriver hun og kommenterer de handlendes fremragende evne til at tale „udmærket for sig“. En slagter fortæller hende, at han har adskillige danske kunder:

Han bragte mig en ren, nydelig Flaske Mælk. Paa etiketten stod „J. Westergaard,³³ Hygienic Dairy, Waterford.“ Han sagde at denne Dansker var kommet der for nyligt og allerede solgte mer Mælk end nogen Anden, og at der var 8-10 Danske i det store nye Andelsslakteri udenfor Byen og at de alle handlede hos ham. "Why, I have had ladies here who did not know one word of the English language!" Saa jeg lovede ham ogsaa at blive en Kunde. En Gang naar jeg har Tid maa jeg virkelig besøge disse Danske!

Dette forsæt blev tilsyneladende ikke indfriet.

De mere negative betragtninger over livet i Irland modsvares bestandig gennem alle de irske dagbøger af Signe Toksvigs levende engagement i individuelle irere, i mennesker, som er hele og ægte, "real people", som hun kalder dem: en veltalende tigger på vejen, en bonde, der klipper får, en nonne, hun træffer i et kloster, eller den fine, stilfærdige, i tiden lidt oversete maler Estella Solomons, gift med digteren Seumas O'Sullivan, der også var redaktør af det førende litterære tidsskrift *The Dublin Magazine*. Endelig må her også nævnes venskabet med hele Solomons-familien, der fylder stærkt i hendes liv fra 1932-37.

Som en rød tråd igennem alle dagbøgerne går en dyb, næsten til afhængighed grænsende kærlighed til det irske landskab i al dets forskelligartethed. Stærkest er nok tilknytningen til Wicklow, til Killadreenan, som midt i den storslåede natur med bjerge, grønne skrån-

³³ Den øjensynligt yderst driftige mejeriejer Westergaard omtales også i Ellen Malbergs optegnelser fra Irland. Westergaard og hans kone mødte Nis Petersen og Ellen Malberg, da de nærmede sig byen på deres æseltur, og parret boede hos dem i nogen tid, inden de flyttede ind i et lejet hus i byen.

de marker og havet i det fjerne, skulle forblive det faste holdepunkt i Signe Toksvigs liv igennem næsten 8 år.

Danmark i Irland

Men også til sit fødeland bevarede Signe Toksvig tæt forbindelse på anden vis end gennem brevskrivning i løbet af de ti år i Irland. Under hyppige Danmarksbesøg, som oftest mindst én gang om året, formedes venskaber og bekendtskaber med danske kulturpersonligheder, først og fremmest med Aage Marcus og Johannes Smith, der begge besøgte Hackett/Toksvig i Irland. Af dagbøgerne fremgår det da også, at dansk kultur og danske forfattere indgår som en naturlig del af hendes iøvrigt særdeles omfattende læsning. Således kommenterer hun i dagbogsindførsel af 6. okt. 1930 læsningen af professor Vilh. Grønbechs *Kampen om Mennesket* og det heri optrykte essay „Irlands Sjæl“. I et brev (også fra okt. 1930) til forældrene nævnes dette essay, „som jeg oversatte for min egen private Fornøjelse eller rettere for Francis – det er saa sandt og godt skrevet...“ Oversættelsen af Grønbechs essay blev trykt i Seumas O’Sullivan’s *The Dublin Magazine*, July-September 1932, 6–17; Signe Toksvigs navn er ikke nævnt, men efter artiklen redegøres der kort for Vilhelm Grønbech i et par linjer.

Endelig bør det da nævnes, at Signe Toksvigs bog om H.C. Andersen blev til i Irland. Af dagbogsnotater fra 1930 fremgår det, at Roger Nielsen, Gutenberghus, på dette tidspunkt redaktør af *Hjemmet*, havde aflagt et yderst vellykket besøg hos Hackett/Toksvig i Irland. Han, skriver hun i sin dagbog, foreslog hende at skrive en Andersen-biografi på engelsk. Værdifulde breve var blevet gjort tilgængelige, og under et Københavnsophold i 1930 tog Signe Toksvig grundigt fat på dette store forehavende. Hun blev stærkt opmuntret hertil af sin far, som, fortæller hun, lærte hende „the old writing“ og forsynede hende med den fornødne litteratur. I dagbøgerne kan man følge hendes grundige og kyndige arbejde igennem tre år, også med den omfattende sekundærlitteratur, og man får en klar fornemmelse af hendes forskertrang og stigende optagethed af personen og af digteren Andersen. I sin dagbog fra 18. febr. 1933 skriver hun:

Yesterday I heard that Topsøe-Jensen will “expert” my “H.C.A.” and I wrote him, very humbly. But I didn’t feel humble. I believe it is a good, conscientious and quite accurate job. With some of my real self in it.

Og 23. marts samme år:

Sent Topsøe-Jensen the Oxford Dictionary, 3 guinea one, a couple of days ago. I find his criticism quite pedantic but very reassuring and useful. Wish Andersen was settled.

Hendes bog blev antaget af Macmillan³⁴ og udkom i 1933. Mange dagbogsnotitser fra 1933 fortæller om besøg i London inden og omkring selve udgivelsestidspunktet. Værket blev overordentlig positivt anmeldt, også af så celebre kritikere som Edward Garnett, Desmond MacCarthy og G.K. Chesterton. En dansk udgave kom året efter på Reitzels forlag og blev efterfulgt af en revideret 2. udgave i 1970 (Hernovs Forlag) samt af en 3. udgave i 1980.³⁵ Også her i landet blev biografien overvejende vel modtaget, eksempelvis af Henning Kehler og Ejnar Thomsen.³⁶ I et interview i udsendelsen „Familiespejlet“ i Danmarks Radio, 16. juni 1971 understreger Signe Toksvig, at hendes H.C. Andersen-bog ikke er et videnskabeligt værk. Dertil har vi jo herhjemme, siger hun, vor store „expert Dr. Topsøe-Jensen“. Bogen er en indlevet og velskrevet biografi, beregnet på et engelsksproget publikum, uden specielt forkendskab til Andersen. Hendes engelske udgave betragtedes så sent som i 1955 af Elias Bredsdorff, dengang skandinavisk lektor i Cambridge, som den bedste bog om digteren på engelsk.³⁷

Irlandskontakt efter 1937

Forbindelsen til Irland efter opbruddet i 1937 blev først og fremmest opretholdt gennem Florence Hackett, men også ved brevveksling med en del venner og bekendte, heriblandt også irske forfattere. I 1960 besøgte Francis Hackett og Signe Toksvig Irland sammen for hvad der skulle blive sidste gang. I en artikel i *The Kilkenny Magazine* (autumn 1960, 46-47) giver redaktøren, James Delehanty et portræt af Francis Hackett og genkalder sit tidligere møde med forfatteren umiddelbart

³⁴ En amerikansk udgave udkom i 1934 (New Haven: Yale Univ. Press).

³⁵ Oversættelser foreligger også til finsk, norsk og svensk.

³⁶ Henning Kehlers anmeldelse findes i *Berlingske Aftenavis*, 11. dec. 1934 og Ejnar Thomsens i *Aarhus Stiftstidende*, 23. dec. 1934.

³⁷ *Hans Christian Andersen 1805 - 2nd April - 1955*. Catalogue of a jubilee exhibition held at the National Book League 7 Albemarle Street, London W.1.... in co-operation with the Royal Library, Copenhagen and Dr R. Klein, F.L.D. Organizer: Elias Bredsdorff, London, Copenhagen 1955, s. 79.

efter, at *The Green Lion* var blevet forbudt i 1936.³⁸ Bitterhed og skuffelse i forbindelse med opbruddet kommer da også naturligt nok klart til udtryk i adskillige breve fra dem begge, for Hacketts vedkommende sågar på tryk i *Irland* i artikelform.³⁹

Signe Toksvig besøgte Irland igen i efteråret 1962, kort efter sin mands død og året før svigerinden, Florence Hacketts død i Kilkenny. Nogle korte fragmenter med reminiscenser fra dette sidste triste besøg og nogle optegnelser om irske venner findes bevaret sammen med korte dagbogsindførsler fra både 1960 og 1962.

I et brev (af 4. febr. 1944) fra USA til Dr. Bethel Solomons i Irland skriver hun:

That Irish life of mine. Aeons ago! What does it sum up to? ... yellow honey-sweet gorse, cold blue sea, white strands, violet hills, dirty Dublin with beautiful buildings, loneliness, invisible walls shutting one out everywhere... loneliness and loneliness. But loveliness too. And friendship at 42 Fitzwilliam Square. ... Yes, I re-live it now and then...

³⁸ "He ... told me that the sense of outrage he felt... was the ultimate cause of his leaving the country, this time for good... Almost alone... of the Irish writers who had written and worked for the cause of Irish freedom abroad, he had come back to make his home among his own people. ... he had tried to adapt himself to the ways of the new Ireland then in the making... But when a body of men constitutionally set up by a native Government branded him as the writer of a book 'in its general tendency indecent' it was more than he felt he should endure."

³⁹ Se Francis Hacketts artikel "A Muzzle Made in Ireland" i *The Dublin Magazine*, Oct.-Dec. 8-18, 1936.

SUMMARY

LIS PIHL: *Signe Toksvig: En dansk-irsk kulturforbindelse i det tyvende århundrede*

The article traces Danish-born writer Signe Toksvig's cultural and literary connections with Ireland throughout her life originating from her marriage in USA to Irish-born writer Francis Hackett in 1918. The couple went on brief visits to Ireland in 1920 and in 1922 before settling in the Irish Free State where they lived from 1926-37. After having spent the Second World War in the USA, they eventually came to live in Denmark. Together with her husband Signe Toksvig took an active part in the cultural life of Ireland during the ten years, yet they are both now largely forgotten in both countries. The article focuses on her changing attitudes to social, cultural and political aspects of Irish life as expressed in the voluminous source material left to the Royal Library. Of particular interest are her *Irish Diaries 1926-1937* (Dublin: The Lilliput Press, 1994) which constitute unique source material. Special attention is also paid to much unpublished material (letters in particular) from the Hackett/Toksvig Collection in order to throw light on a hitherto neglected, if highly significant Danish-Irish literary link.